

DOI: 10.29329/ufusobed.2026.2026.1465.2

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş /Received

16.03.2026

Kabul/Accepted

30.06.2026

Gülümser Durhan

Doç.Dr. Muş Alparslan
University, Department of
Philosophy, Muş/Türkiye
g.durhan@alparslan.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-9639-9620

Fütürist Düşünce: Geleceği Planlamak ve Tasavvur Etmek Üzerine Felsefi Bir İnceleme

Öz

İnsanlık tarihi boyunca gelecek hem merak hem de kaygı uyandıran bir mesele olarak felsefi düşüncenin merkezinde yer almıştır. Geleceğe dair düşünceler, yalnızca bireysel öngörüler veya hayaller olarak değil, aynı zamanda toplumsal yaşamın düzenlenmesi ve karar alma süreçlerinin şekillendirilmesi açısından da kritik bir öneme sahiptir. Eğitimden siyasete, teknolojiye kültür kadar pek çok alanda geleceği planlamak, yaşamı düzene koymak ve belirsizlikleri azaltmak için gerekli bir araç olarak görülür. Bununla birlikte fütürist düşünce, bu geleneksel planlamanın ötesine geçerek henüz var olmayı tasavvur etmeye, olası senaryoları yaratmaya ve bilinmeyenle yüzleşmeye odaklanır. Bu noktada temel bir soru ortaya çıkar: Gelecek gerçekten planlanabilir mi, yoksa yalnızca tasavvur mu edilebilir? Yani bu yaklaşım, geleceğin tamamen kontrol edilebilir bir alan olup olmadığı sorusunu gündeme getirir; zira geleceği planlamak ile onu tasavvur etmek arasında sürekli bir gerilim vardır. Fütürist düşüncenin gücü, yaratıcı ufuklar açabilmesinde ve alışılmış sınırların ötesinde düşünme imkânı sunmasında yatar; ancak sınırı da kontrol edilemez bir alanı veya belirsiz olanı kesinlik iddiasıyla düzenlemeye çalışmak gibi bir risk içerir. Bu çalışma, felsefi bir inceleme çerçevesinde, fütürist düşüncenin yaratıcı olanaklarını ve sınırlarını ortaya koymayı; planlama ile tasavvur etme arasındaki gerilimi analiz ederek geleceğe dair düşünmenin yalnızca teknik bir planlama etkinliği olmadığını, aynı zamanda etik, kültürel ve yaratıcı boyutlar içeren bir felsefi sorun alanı olduğunu göstermeyi hedeflemektedir.

Keywords: fütürizm, gelecek, eğitim, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme

Futurist Thought: A Philosophical Inquiry into Planning and Envisioning the Future

Abstract

Throughout human history, the future has occupied a central place in philosophical thought, evoking both curiosity and anxiety. Reflections on the future are not only considered as individual forecasts or imaginings but also hold critical significance for the organization of social life and the shaping of decision-making processes. In many domains—from education to politics, from technology to culture—planning for the future is seen as an essential tool for establishing order and reducing uncertainty. However, futurist thought goes beyond this traditional planning by focusing on envisioning what does not yet exist, creating possible scenarios, and confronting the unknown. At this point, a fundamental question arises: Can the future truly be planned, or can it only be imagined? In other words, this approach raises the issue of whether the future is a fully controllable domain, highlighting the constant tension between planning it and envisioning it. The strength of futurist thinking lies in its capacity to open creative horizons and to enable thinking beyond conventional boundaries; yet it also carries the risk of attempting to regulate an uncontrollable or uncertain domain with claims of certainty. This study aims, within a philosophical framework, to reveal both the creative possibilities and the limitations of futurist thought, analyzing the tension between planning and envisioning, and demonstrating that thinking about the future is not merely a technical planning activity but a philosophical issue encompassing ethical, cultural, and creative dimensions.

Anahtar sözcükler: futurism, future, education, critical thinking, creative thinking

Giriş

Fütürist düşüncede gelecek, yalnızca belirli bir plana ya da takvime indirgenemeyecek kadar geniş, dinamik ve belirsiz bir kavramdır. Bu kavram, bir yandan öngörülebilir düzenlemeler ve planlamalarla ilişkilendirilirken, diğer yandan ideal bir gelecek tasavvuru oluşturma süreci olarak da ele alınmaktadır. İnsanlar, belirsizliği azaltmak ve bilgi birikimlerini artırmak amacıyla tarih boyunca kendi sınırlarını çizmeye çalışmışlardır. Bu eğilim, Sümerler ve Babiller döneminden itibaren gözlemlenmekte, farklı medeniyetlerde geleceğe dair öngörülerin ve tahayyüllerin varlığıyla kendini göstermektedir.

Geleceğin imgesi, tarih boyunca genellikle ideal bir toplum, kent ya da sosyal düzen ile ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda, Thomas More'un 1516'da ortaya koyduğu "ütopya" kavramı, fütürist düşüncenin temel alanlarından biri hâline gelmiştir. Aslında ütopya fikri ilk olarak Platon'un Devlet'inde ortaya çıkmış, Rönesans sonrasında ise geleceği tasavvur etmede merkezi bir kavram olarak önem kazanmıştır. Zaman içinde sanayi devrimleri, artan nüfus ve hızlı kentleşme gibi toplumsal zorluklara rağmen ütopya düşüncesi kendini yenilemiş ve güncelliğini korumayı başarmıştır (Efeoğlu, 2018: 7-8). Kentleşme süreçleri ile ütopyacılık girişimleri, toplumun mekânsal yapısının inşasında birbirini desteklemiştir; ne var ki, "planlama sürecinde ütopyacılık duyarlılıklar mevcut olsa da bunlar mevcut düzenin gerçekliklerini aşmak için yeterli değildir" (Barlas, 1992: 44). Bu tarihsel arka plan, fütürist düşüncenin kavramsal sınırlarının nasıl genişlediğini göstermektedir.

Bu çalışmada "fütürist düşünce" kavramı, yalnızca 20. yüzyıl başındaki sanat akımını değil; geleceğin teknoloji, toplum, eğitim ve insan tasavvuru üzerinden yeniden kurulmasını hedefleyen çok katmanlı bir düşünsel alanı ifade etmektedir. Bu bağlamda fütürizm, teknolojik determinizm, ütopyacılık gelecek tasarımları, dijitalleşme, posthumanist dönüşümler ve eleştirel gelecek senaryoları gibi farklı yaklaşımları kapsayan geniş bir kuramsal çerçevede ele alınmaktadır. Ancak çalışma, özellikle geleceğin planlanabilir bir nesneye indirgenmesi ile geleceğin etik, kültürel ve insani boyutlarının korunması arasındaki gerilim üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla burada fütürizm, yalnızca teknolojik ilerlemeyi savunan bir yaklaşım değil;

insanın gelecekle kurduğu ontolojik, etik ve pedagojik ilişkinin felsefi bir incelemesi olarak değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda, fütürist düşünce geleceği planlamak ile tasavvur etmek arasındaki gerilimi ortaya koyar. Gelecek, yalnızca öngörülebilir ve yönetilebilir bir hedef olarak değil, aynı zamanda hayal edilen, idealleştirilmiş ve tasavvur edilen bir dünya olarak da ele alınmaktadır. Dolayısıyla, fütürist düşüncenin sınırları yalnızca teknolojik ya da toplumsal faktörlerle değil, aynı zamanda insanın hayal gücü ve idealleştirme kapasitesiyle de şekillenir. Geleceği planlamak, mevcut kaynaklar, bilgi ve koşullar çerçevesinde öngörülebilir bir düzen kurmayı ifade ederken; geleceği tasavvur etmek, sınırları aşan yaratıcı ve ideal bir vizyon geliştirme sürecini kapsar.

Fütürist yaklaşımlar, bu iki yön arasında sürekli bir etkileşim ve gerilim bulunduğunu ortaya koymaktadır: Planlama, somut ve ölçülebilir bir ilerleme imkânı sağlarken; tasavvur etme eylemi, toplumsal ve kültürel dönüşümlerin önünü açan yenilikçi bir vizyon sunar. Bu nedenle fütürizm, geleceği yalnızca ulaşılması gereken bir hedef olarak değil, aynı zamanda hem tasarlanan hem de hayal edilen bir düşünce pratiği olarak ele alır. Bu yönüyle, modern toplumların değişim potansiyelini kavramaya olanak tanır.

Gelecek kavramı, insanlık tarihi boyunca medeniyetlerin merkezinde yer almış; her dönemde bireyler ve toplumlar için ideal bir geleceğe ulaşma motivasyonu üretmiştir. Nitekim geleceği düşünmek, nasıl bir gelecekte yaşamak istediğimizi ve oraya nasıl ulaşabileceğimizi hayal etmemizi sağlar. Günlük yaşamda insanlar, geleceği planlayarak düzenli bir sistem kurma ihtiyacı duyarlar; ancak fütürist düşünce, kısa vadeli planlamaların ötesine geçerek uzun vadeli belirsizlikleri kapsayan vizyoner tasavvurları gündeme taşır. Bu bağlamda eğitimden teknolojiye kadar birçok alanda fütürist yaklaşımlar, bir yandan yaratıcı imkânlar sunmakta, diğer yandan da öngörülemezliğin yarattığı felsefi paradoksları gündeme getirmektedir. Nihayetinde fütürist düşünce geleceğe dair ufuklar açsa da kesinlik iddiasında bulunamayacağı; planlama ile tasavvur arasında dengeli bir yaklaşım gerektirdiği ileri sürülmektedir.

1. Fütürist Düşünce

Fütürist düşünce, yalnızca geleceği öngörmeye değil, aynı zamanda onu dönüştürmeye yönelik bir sorumluluk bilinci taşır. Zira geçmişten ders çıkarılmadığında aynı hataların tekrar edilmesi kaçınılmazdır. Fakat gelecek dönüştürülmediğinde de insanlığın edilgen bir biçimde ona katlanmak zorunda kalacağı açıktır. Nitekim geçmişten ders alınmazsa tekrarlanır; gelecek değişmezse katlanır. Bu nedenle geleceğin insanileştirilmesi, ancak onu bilinç düzeyine taşımak ve aklın yanı sıra hayal gücünün sunduğu imkânlarla sorgulamakla mümkün hâle gelir. Kavramın tarihsel gelişimine bakıldığında, “fütürizm” terimi 20. yüzyılın başlarında bir sanat akımı olarak ortaya çıkmışken, günümüzde toplumsal eleştirmenlerin, bilim insanlarının, filozofların ve planlamacıların insanlığın karşılaşılabileceği alternatif senaryoları tartıştığı bir düşünce alanı olarak yeniden anlam kazanmıştır. Bu dönüşüm, fütürizmin yalnızca estetik bir yaklaşım olmaktan çıkıp toplumsal, felsefi ve bilimsel bir perspektife evrildiğini; dolayısıyla geleceğin, artık yalnızca kader değil, bilinçli müdahaleler ve yaratıcı düşünce yoluyla şekillendirilebilecek bir varlık alanı olarak kavrandığını göstermektedir (Toffler, 1972: 3).

Fütürist düşüncenin ayırt edici özelliği, geleceğe dair öngörülerini rasyonel ya da bilimsel bir temele dayandırma iddiasıdır. Fütüristler, falcılık ya da astroloji gibi mistik ve dogmatik öngörülere mesafeli durmakta, buna karşın bilimsel verilere veya tarihsel kanıtlara dayalı çok geniş bir görüş yelpazesine kulak vermeye hazırdır. Bu yönüyle fütürizm, ideolojik bir çerçeveden ziyade pragmatik bir yaklaşımı temsil eder. Onların ilgilendiği esas mesele, “hangi çözümün gerçekten işe yarayacağı” yani insanlığın uzun vadeli iyileşmesine gerçekten katkı sunacak olan çözümleri aramaktır. Dolayısıyla ideolojilere karşı duyulan güvensizlik, fütüristlerin toplumsal deneylere ve yeniliklere karşı açık olmalarını engellemez; aksine, sosyal deney ve yeniliklerin geleceğin inşasında önemli bir rol oynayabileceğini savunurlar (Coates & Jarratt, 1989: viii). Ne var ki bu yaklaşımın sınırları da bulunmaktadır. “İşe yarayan” çözümlere indirgenen bir gelecek tasavvuru, kimi zaman etik değerleri, kültürel farklılıkları ve insan deneyiminin niceliksel olarak ölçülemeyen boyutlarını geri plana itebilmektedir. Pragmatist yaklaşım açısından düşünüldüğünde, bir düşüncenin doğruluğu yalnızca

teorik tutarlılığıyla değil, pratik sonuçlarıyla da ilişkilidir. Özellikle Charles Sanders Peirce, düşüncenin anlamını onun pratik etkileri üzerinden açıklarken, bilginin durağan değil sürekli soruşturma içinde gelişen bir süreç olduğunu savunmuştur. Öyle ki birkaç yıl önce kim, ışığı bize ulaşması insanlığın varoluşundan daha uzun sürmüş olabilecek yıldızların hangi maddelerden yapıldığını bilebileceğimizi söyleyebilirdi? (Peirce, 1878: 301). Bu açıdan pragmatizm, fütürist düşüncenin değişime açık ve deneysel yönünü desteklemektedir. Ancak Peirce'in yaklaşımı yalnızca "işlevsellik" ile sınırlı değildir; o aynı zamanda uzun vadeli rasyonel topluluk uzlaşısını ve eleştirel sorgulamayı da önemser. Dolayısıyla pragmatizmin asıl gücü, kısa vadeli faydayı mutlaklaştırmasında değil, farklı olasılıkları deneysel biçimde sınavabilmesinde ortaya çıkar. Buna karşın yalnızca teknik verimliliğe indirgenen bir pragmatizm anlayışı, geleceği etik ve kültürel boyutlarından kopararak araçsal bir akılcılığa dönüştürme riski taşımaktadır. Bu nedenle fütürist düşüncede önemli olan soru yalnızca "hangi çözüm işe yarar?" değil, aynı zamanda "hangi çözüm insanlık için daha yaşanabilir ve adil bir gelecek üretir?" sorusudur. Böylelikle pragmatik yaklaşım, etik sorumluluk ve insani değerlerle dengelenmediğinde eksik kalmaktadır.

Fütürist düşünür, salt bir planlayıcı ya da uzun vadeli planlamacı olarak görülemez. Her ne kadar uzun vadeli planlama süreçlerine katkı sağlayabilse ve bu süreçlerin bir parçası olabilse de onun asıl ilgi alanı planlamanın ötesinde başlamaktadır (Cornish, 1970: 247). Zira planlama, mevcut verilerden hareketle geleceğe dair tahminlerde bulunmayı amaçlarken; fütürist yaklaşım, bu sınırların ötesinde belirsizlikleri, olasılıkları ve alternatif gelecek senaryolarını konu edinir. Bu durum, fütürizmi yalnızca teknik bir öngörü etkinliğinden çıkararak, geleceği çok boyutlu, eleştirel ve yaratıcı bir düşünme alanı olarak değerlendiren bir perspektife dönüştürür.

Fütüristlerle planlamacıların tamamen ayrıştırılması, fütüristlerin yaratıcı ve idealist yönelimlerini serbestçe ortaya koymalarını sağlasa da "gerçekçi idealizm" ya da "idealistik realizm" olarak tanımlanabilecek bir dengeyi zayıflatma riski taşımaktadır (Dror, 1973: 130-131). Fütüristler en verimli biçimde, geleneksel kalıplardan ve katılıklardan sıyrılabilirdikleri koşullarda çalışırken; planlamacılar, gerçekliğe daha yakın bir düzlemde başarı gösterirler. Bununla birlikte, planlamacıların da bilinmeyen gelecekleri göz önünde bulundurması gerekir. Zira fütürist bir perspektife sahip olmayan planlamacılar eksik kalırken, öngörülerini eyleme dönüştüremeyen

fütüristler de zamanla göz ardı edilme veya itibarsızlaşma tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar. Dolayısıyla bu iki yaklaşım arasındaki farklılıklar, esasen soyutlama derecesinden ibarettir. Bu nedenle, aralarında kesin sınırlar çizmek yerine, yakın bir iş birliği tesis edilmesi ya da ideal olarak fütürist ile planlamacı kimliğinin aynı kişide birleşmesi hem düşüncelerin üretilmesini hem de uygulanmasını mümkün kılar (Sangchai, 2024: 93). Aynı şekilde eğitimde de gelecek tasarımları için fütürist vizyon ile planlamacı stratejilerin bütünleştirilmesi zorunludur. En ideal durumda hem vizyon üretebilen hem de onu uygulamaya aktarabilen bir yaklaşım, öğrencilerin geleceğe yönelik beceriler kazanmasını ve eğitim sisteminin değişen koşullara uyum sağlayabilmesini güvence altına alacaktır.

Fütürist düşünce, henüz tam olarak neyin mümkün olduğunu ve neyin öngörülebilir olduğunu kavrayamamış bir vizyonla, stratejik ve yaratıcı uygulamaları gerekli kılar. Yanal düşünceye benzer biçimde, mevcut bilgilerin çağrışımları, kalıpları ve yeniden düzenlenmesi sürecin temel unsurlarıdır. Bu bağlamda fütürist yaklaşım, bilinen verileri yeni olasılıkları incelemek, analiz etmek ve üretmek için kullanır. Bu durum, yalnızca bilgisizlikten veya inançtan değil, mevcut ön-verilere güvenerek yeni sınırlar ve sıçramalar yaratma kapasitesinden beslenir. Dolayısıyla fütürist düşünce, deneme-yanılma yönteminin ötesine geçerek eleştirel düşünme, derin sorgulama, öz-bilgi, vizyon ve hayal gücü aracılığıyla ileriye dönük bir dönüşüm sağlar.

Bu yaklaşım, değişime uyum sağlama, yeniden değerlendirme ve yeni düşünceleri kabul etme ilkelerine dayanır. Değişim, varoluşun en sabit unsurlarından biri olmakla birlikte, toplumsal olarak genellikle korku ve arzu arasında ikili bir tutumla karşılanmaktadır. Fütürist düşünceye, yani muhtemel, tercih edilebilir ve mümkün olan senaryoları etkin biçimde değerlendirmeye ne kadar az dâhil olunursa, toplumlar gelecekteki gerileme risklerine karşı o ölçüde hazırlıksız kalır. Bu noktada, özellikle bilgi, yanlış bilgi ve dezenformasyon arasındaki ayrımı yapabilme becerisi kritik hâle gelmektedir. Yapay zekâ teknolojilerindeki hızlı gelişmeler de bu ihtiyacı daha da belirginleştirmektedir. Günümüzde bireyler her zamankinden daha fazla bilgiye erişebilmekte; ancak asıl mesele, bu bilginin doğruluğunu ve güvenilirliğini ayırt edebilmektir.

Yaratıcılık ve fütürist düşünce, ortak bir kökten beslenir; bu kök, verili koşulların ötesinde düşünebilme yeteneğidir. Fütürist düşünce, bir grupta ilgili olarak "geleceği" veya bir şeyin grup içindeki konumunu düşünme pratiğidir. Yaratıcılık aynı zamanda olasılıkları hayal etmek ve geleneksel düşünceye meydan okumak için de kullanılır. Her ikisi de bireyi bugünün sınırlarının ötesine taşıyarak yeni perspektifler geliştirmeye yöneltir. Ancak uzmanlaşmaya yönelik toplumsal, ticari ve kurumsal baskı, yaratıcı bireylerin meraklarını sürdürme, kalıpları tanıma ve olasılıkları kucaklama becerilerini sıklıkla sınırlar. Yaratıcı düşünürler, bakış açılarını kendi kökenlerinden dışsal fırsatlara kaydırarak, ortaya çıkan trendleri daha iyi belirleyebilir ve gelecekteki ihtiyaçları öngörebilirler. Hem fütüristler hem de yaratıcı bireyler, entelektüel azim, gelişim odaklı bir zihniyet, başarısızlık/zorluklar karşısında dayanıklılık ve daha geniş bir topluluğa ait olma duygusu gibi ortak ihtiyaçları paylaşırlar. Yapay zekâ çağında, bu entelektüel azim ve eleştirel çerçeveleme daha büyük önem taşımaktadır (Villaverde & Carter, 2025:4-5). MIT Media Lab'ın "Geleceğin Fabrikası" (Future Factory) olarak anılması da fütürist düşüncenin kurumsal bir mekânda vücut bulmuş hâline örnektir. Bu ortamda sanat ile bilimin kesişiminde yaratıcılık, merak ve yenilikçilik bir araya gelmiş (Villaverde & Carter, 2025: 6); böylece geleceğin tasavvuru ve inşası için verimli bir zemin oluşmuştur.

Bununla birlikte, 'fütürizm' kavramı yalnızca entelektüel ya da yaratıcı bir yaklaşımı değil, aynı zamanda 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan bir sanat ve düşünce hareketini de ifade eder. Fütürizm, geleceğe yönelik umut ve beklentilerini ya da ortaya koymak istediği yeni fikirleri çoğunlukla militarist bir söylem üzerinden dile getiren bir akımdır. Bu yaklaşımda teknoloji, hız, dinamizm, bilimsel gelişmeler ve özellikle savaşın yarattığı dönüşümler, hareketin özünü oluşturan temel unsurlar olarak görülür. Dolayısıyla Fütürizm, yalnızca sanatsal bir ifade biçimi değil, aynı zamanda modern dünyanın getirdiği değişimlere güç ve mücadele vurgusu yaparak yanıt veren bir düşünce biçimi olarak değerlendirilebilir (Coşkun, 2011: 37). Ancak klasik Fütürizm'in bu ilerleme ve teknoloji merkezli yaklaşımı zamanla eleştirilmiştir. Özellikle teknolojik ilerlemenin insanı özgürleştirmek yerine teknik sistemlerin bir uzantısına dönüştürebileceği ve bireyi araçsallaştırabileceği yönündeki eleştiriler, çağdaş eleştirel fütürist yaklaşımların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda Theodor W. Adorno ve Walter Benjamin gibi düşünürler, modern ilerleme

ideolojisinin insan deneyimini standartlaştırabileceğini ve teknik aklın bireysel özgürlüğü zayıflatabileceğini ileri sürmüşlerdir. Nitekim Benjamin meşhur “Tarih Meleği” (Angelus Novus) betimlemesiyle, ilerlemeyi insanlığı sürekli geleceğe sürükleyen bir "fırtına" olarak tanımlar. Bu fırtınanın insanı özgürleştirmekten ziyade yıkıntılar bıraktığına ve faşizmin teknik imkanlarla toplumu nasıl araçsallaştırdığına işaret eder (Benjamin, 1968: 257-258). Yani Benjamin için ilerleme, özgürleştirici bir gelişmeden ziyade ardında yıkıntılar bırakan tarihsel bir süreçtir. Ayrıca Benjamin’in, "homojen ve boş zaman" kavramı da, modern ilerleme anlayışının zamanı ve insan deneyimini mekanik bir kalıba soktuğunu (standartlaştırdığını) göstermektedir (Benjamin, 1968: 262). Benzer şekilde Adorno da teknik rasyonalitenin bireyi giderek sistemin işleyişine bağımlı hâle getirdiğini savunmaktadır. Ona göre, “Birey kullandığı aygıtın önünde görünmez hale gelirken, geçimi bu aygıt tarafından hiç olmadığı kadar iyi bir şekilde karşılanır” (Adorno & Horkheimer, 2014: 14). Böylece teknik sistemler bireyi güçlendirmekten çok, onu yönlendirilebilir ve bağımlı bir özneye dönüştürme potansiyeli taşımaktadır. Bu nedenle çağdaş eleştirel fütürizm, geleceği yalnızca hız, teknoloji ve verimlilik üzerinden değil; etik, kültürel ve politik sonuçlarıyla birlikte değerlendirmeye yönelmiştir. Dolayısıyla günümüzde fütürist düşünce, yalnızca “geleceğin nasıl olacağı” sorusuna değil, aynı zamanda “geleceğin kim tarafından, hangi değerler doğrultusunda ve hangi etik sınırlar içinde kurulacağı” sorusuna da odaklanmaktadır.

Fütürist hareketin militarizm, teknoloji ve dijitalleşme arasında kurduğu bağın temelinde, modernitenin hız ve dönüşüm ideolojisi yer almaktadır. Özellikle Filippo Tommaso Marinetti tarafından şekillendirilen erken dönem Fütürizm, makineyi yalnızca teknik bir araç olarak değil, insan iradesini dönüştüren dinamik bir güç olarak değerlendirmiştir. Bu nedenle savaş, hareket ve hız; durağan geleneksel yapıları yıkan ve yeni bir çağın önünü açan “arındırıcı” unsurlar şeklinde yorumlanmıştır. Buradaki militarist vurgu, yalnızca siyasal bir şiddet övgüsü değil, aynı zamanda modernitenin kesintisiz ilerleme düşüncesinin estetikleştirilmiş bir ifadesidir (Marinetti, 2009: 51-53). Öyle ki Marinetti, geçmişin tüm bağlarını koparan ve 'hızın güzelliği' üzerine kurulan saldırgan bir estetikle dünyayı mekanik güçler etrafında yeniden alkışlamıştır (Lynton, 2009: 87). Bu perspektif daha sonra dijitalleşme olgusuyla yeni bir biçim kazanmıştır. Çünkü dijital kültür de benzer şekilde hız, eşzamanlılık, sürekli dönüşüm ve insan-makine etkileşimi üzerine kuruludur. Böylece erken dönem Fütürizm’in mekanik

dinamizmi, günümüzde algoritmik ve dijital dinamizm biçiminde yeniden ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle, sanayi çağıının makine merkezli gelecek tahayyülü, dijital çağda veri, yapay zekâ, ağ ve yazılım toplumları üzerinden sürdürülmektedir (Virilio, 2006: 9-10). Bu teknolojik süreklilik, sadece sistemleri değil, toplumsal özneleri de dönüştürmektedir. Öyle ki dijital bilgi işlemeye dayalı yeni kültür oluşumu, İnternet Çağı'ndan (1969) önce doğanlar ile dijital ortamda büyüyenler arasında kuşaklar arası bir ayrım yaratarak toplumsal yapıyı da dönüştürmüştür (Castells, 2010: xviii). Bu nedenle dijitalleşme, yalnızca teknik bir gelişim değil; modernitenin hız ideolojisinin güncel bir devamı ve Fütürist düşüncenin tarihsel dönüşümünün çağdaş bir görünümüdür.

Fütürizm'in en temel amacı, geleceği hem gerçekleştirme hem de sorgulama çabasıdır. Akımın temsilcileri, toplumun aydınlanması için tüm düşüncelerin geleceğe odaklanması gerektiğini savunmuş; modern yaşamın ilerlemesinin, yaratılan yenilikler aracılığıyla ancak geleceğe yönelerek mümkün olacağını öngörmüşlerdir. Bu nedenle Fütürist sanatçılar, resim ve heykel gibi sanat dallarında bilimsel ve matematiksel gelişmeleri kullanarak, geleceğin bir imge üzerinden de yaratılabileceğini göstermeye çalışmışlardır (Boyar, 2016: 160). Bu yaklaşım, bir nesnenin yalnızca gerçekliği yansıtmakla kalmayıp, imge aracılığıyla gerçekliği değiştirebileceğini savunan Baudrillard'ın kuramıyla da ilişkilendirilebilir. Baudrillard'a göre imge, gerçekliği etkileyebilir ve varoluşunu dönüştürebilir; ancak zamanla bu imge, gerçeklikten kopar ve kendi başına bir "simulakrum" hâline gelir—yani gerçeklik ile bağını yitirir ve yeniden üretilerek kendi yeni "gerçekliğini" yaratır. (Diken & Laustsen, 2014: 117). Günümüzde geliştirilen teknolojik araçlar da bu sürecin bir devamı olarak değerlendirilebilir. Özellikle dijitalleşme olgusu, Fütürizm'in öngördüğü teknolojik ve toplumsal dönüşümleri güncel bağlamda somutlaştırmaktadır. Böylece dijitalleşme, yalnızca teknolojik bir gelişme değil, aynı zamanda Fütürist düşüncenin tarihsel ve teorik perspektifiyle doğrudan ilişkili bir fenomen olarak ortaya çıkmaktadır.

2. Günümüzde Dijitalleşme Ve Fütürizm İlişkisi

Fütürist düşüncenin teknoloji, toplum ve insan ilişkisine dair ortaya koyduğu bu tartışmalar, günümüzde en somut karşılığını dijitalleşme süreçlerinde bulmaktadır. Fütürizm, bireylerin potansiyellerini açığa çıkarmayı, yenilikçi

çözümler geliştirmeyi ve geleceğe yönelik bilinçli planlama yapmayı öncelikli hedefler olarak benimser. Bu yaklaşım, yalnızca geleceğe dair soyut tahayyüller üretmekle kalmaz aynı zamanda toplumsal sorunlara yönelik pratik çözümler geliştirmeyi, bireylerin eleştirel düşünme becerilerini artırmayı ve onları bilinçli bir özne olarak konumlandırmayı amaçlar. Bu noktada özgürlük ve yenilikçilik ilkesi, Aristoteles'in telos kavramıyla bireyin kendi ereklerine yönelmesini sağlarken, Kantçı ödev anlayışı, etik sorumluluk bilincinin gelişmesine katkıda bulunur. Eğitim bağlamında bu yaklaşım, öğrenciyi geleceğin belirsizliklerine hazırlayan, öngörülü, yaratıcı ve sorumlu bir birey hâline getirir.

Günümüzde dijitalleşen ürünler ve teknolojik imgeler, yalnızca toplumun gözetleyici bir rolünü üstlenmekle kalmayıp, aynı zamanda bireylerin davranışlarını şekillendiren ve yönlendiren aktif bir güç hâline gelmiştir. Bu durum, Fütürizm akımının makineleri ve teknolojiyi idealize eden bakışıyla paralellik göstermektedir. Fütüristler hız, dinamizm ve makineleşmeyi modern yaşamın ve geleceğin temel unsurları olarak görmüşlerdir. Dolayısıyla, günümüzde yaratılan teknolojik nesnelerin toplumsal ve kültürel etkileri, bir anlamda “nesnelerin özneleşmesi” olarak değerlendirilebilir; yani bu nesneler, artık pasif araçlar değil, insan deneyimi ve toplumsal süreçler üzerinde etkili aktörler olarak işlev görmektedir. Böylece dijital evrimler yalnızca teknolojik değişimleri değil, aynı zamanda yeni bir toplum, yeni bir dil ve geleceğe dair yeni bir dünya tasavvurunu da mümkün kılmaktadır (Singer, 2015: 61). Bu durum aynı zamanda geleceğe dair tasavvurların nötr olmadığını, belirli iktidar ilişkileri ürettiğini de göstermektedir. Michel Foucault'ya göre bilgi ve iktidar birbirinden ayrı değildir; bilgi üretimi aynı zamanda bireyleri biçimlendiren iktidar mekanizmaları oluşturur (Foucault, 1980: 52). Dijitalleşme çağında veri, algoritma ve gözetim teknolojileri, geleceğin nasıl tasarlanacağını belirleyen (birey davranışlarını yönlendiren) yeni iktidar biçimleri üretmektedir. Bu bağlamda fütürist söylemler yalnızca geleceği açıklayan söylemler değil; aynı zamanda bireylerin nasıl düşünmesi, davranması ve yaşaması gerektiğini yönlendiren normatif çerçeveler hâline gelebilmektedir. Böylece gelecek tasavvuru, yalnızca teknolojik değil aynı zamanda politik ve ideolojik bir problem olarak ortaya çıkmaktadır.

Fütürizm, teknolojinin yalnızca bir araç değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümleri hızlandıran temel dinamik olduğunu savunur. Bu bağlamda

dijital çağ, geleceğin inşasında teknolojiyi merkeze alan fütürist düşüncenin somutlaşmış hâlidir. Teknolojik gelişmeler, yalnızca mevcut sistemlerin verimliliğini artırmakla kalmaz; aynı zamanda geleceğe dair yeni standartların belirlenmesini ve farklı toplumsal modellerin ortaya çıkmasını da mümkün kılar. Sanayi devrimlerinden günümüze kadar her teknolojik atılım, toplumsal yapının yeniden şekillenmesine yol açmış, günümüzde ise endüstri 5.0 ile birlikte “süper akıllı toplum” anlayışı gündeme gelmiştir. Dijitalleşmenin hızlı ve etkin biçimde kullanımı, bu yeni toplum modelinin temelini oluşturmaktadır. Fütürizme göre teknolojinin doğru yönlendirilmesi, bir yandan refah toplumunun inşasında vazgeçilmez bir unsur iken diğer yandan dijital çağın potansiyel risklerini önleyebilmek açısından da kritik bir öneme sahiptir. Böylelikle fütürist düşünce, teknoloji aracılığıyla geleceğe dair hem umut verici tasarımlar hem de sürdürülebilir toplumsal çözümler üretmeyi hedefler (Akboğa, 2021:1849). Ne var ki teknolojik ilerlemenin kendiliğinden özgürleştirici olduğu düşüncesi tartışmalıdır. Bir önceki bölümde değinildiği üzere eleştirel kuram düşünürleri (Adorno, Benjamin), modern ilerleme ideolojisinin insanı araçsallaştırabileceğini ve teknik aklın bireysel özgürlüğü zayıflatabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bu nedenle fütürist düşünce, teknolojiyi yalnızca umut verici bir gelişme olarak değil, aynı zamanda insan deneyimini standartlaştırma ve denetleme potansiyeli taşıyan bir güç olarak da değerlendirmek zorundadır. Aksi halde gelecek tasavvuru, insanı merkeze alan etik bir vizyondan uzaklaşarak salt teknik verimlilik eksenine indirgenebilir.

Günümüzde dijitalleşme ve teknoloji, bireylerin doğuştan sahip oldukları sezgisel yetenekleri geliştirmede eğitim programlarının tüm boyutlarına entegre edilmelidir. Bilinç teknolojisine dair farkındalığın artırılması, hızla değişen ve evrilen küresel toplumda bireylerin hayatta kalmaları ve başarılı olmaları için kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Brar, 2017: 22). Bu bağlamda, teknoloji ile bilinç gelişiminin entegrasyonu, fütürist pedagojik hedeflere ulaşılmasına hizmet eder ve öğrencilerin hem eleştirel hem yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmelerine olanak tanır.

Fütürist düşünce ve dijitalleşme eğitimde birleştiğinde, öğrenciyi yalnızca bugünün gereksinimlerine uyum sağlayan bir birey olmaktan çıkarır; onu geleceği bilinçli şekilde yönlendiren, yaratıcı, eleştirel ve sorumlu bir özne hâline getirir. Başka bir ifadeyle bu yaklaşım, öğrencilerin dijital teknolojilerle uyumlu beceriler kazanmasını, yenilikçi çözümler geliştirmesini ve

belirsizliklere karşı donanımlı hâle gelmesini veya geleceğin değişken koşullarına uyum sağlayabilen bireyler hâline gelmesini hedefler. Bu nedenle dijitalleşmenin fütürist bağlamda değerlendirilmesi, yalnızca toplumsal dönüşümü değil, aynı zamanda eğitimsel dönüşümü de içeren bütüncül bir vizyon gerektirir.

3. Fütürist Düşüncenin Eğitimsel Boyutu

Fütürizm, geleneksel yöntemlerin ötesine geçerek özgürlüğe, yenilikçiliğe ve geleceğe yönelik bilinçli planlamaya önem veren bir düşünce akımıdır. Bu yaklaşımın temel ilkeleri arasında özgürlük ve yenilikçilik, değişime açıklık ve planlama-öngörü öne çıkmaktadır. Nitekim fütürizm, bireylerin ve toplumun potansiyellerini açığa çıkarmayı ve yaratıcı çözümler geliştirmelerini hedeflemektedir. Eğitim bağlamına doğrudan bağlı olmasa da bu özgürlük ve yenilikçilik ilkesi öğrencilerin farklı düşünme biçimlerini keşfetmesine ve geleneksel sınırları sorgulamasına ilham vermektedir. Değişime açıklık ilkesi ile fütürist yaklaşım, toplumsal ve teknolojik değişimleri kabul etmeyi ve bu değişimlere uyum sağlamayı öne çıkarmaktadır. Bu perspektif, bireyin sürekli evrilen bir dünyada nasıl esnek ve eleştirel düşünebileceğini göstermesi açısından önemlidir. Planlama ve öngörü ise, geleceğe dair bilinçli hedefler belirlemek ve stratejik planlar geliştirmek maksatlı fütürizmin merkezinde yer almaktadır. Bu ilkeler, insanın sadece mevcut durumla yetinmeyip, geleceğe dair sorumluluk almasını sağlayan felsefi bir çerçeve sunmaktadır (Kara, 2024: 56).

Eğitim bağlamında yenilikçilik ilkesi, öğrenme süreçlerinin esnekliğinin artırılmasını ifade etmektedir. Aristotelesçi bakış açısıyla, bu özgürlük ve yenilikçilik, öğrencilerin potansiyellerini (dynamis) açığa çıkararak kendi ereklerine (telos) yönelmelerini sağlamaktadır. Öğrencilerin farklı düşünme biçimlerini keşfetmeleri ve yaratıcı çözümler geliştirmeleri hem bireysel hem de toplumsal erdemin gelişimi için gereklidir. Değişime açıklık ilkesinin benimsenmesinde fütürist perspektif, eğitimdeki değişimleri kabul etmeyi ve bu değişimlere uyum sağlamayı öncelikli kılmaktadır. Teknoloji, öğrenme yöntemleri ve müfredat sürekli evrilmekte olduğundan, öğrencilerin ve eğitimcilerin bu dinamik ortamlarla başa çıkabilme becerisi geliştirmesi önemlidir. Bu bağlamda Kantçı ödev anlayışı devreye girmektedir: Birey,

eylemlerini yalnızca kendi çıkarları için değil, evrensel bir norm olarak uygulanabilir olacak şekilde tasarlamalıdır. Değişime açıklık, öğrencilerin sorumluluk bilinciyle hareket etmelerini ve etik kararlar almalarını desteklemektedir. Eğitim bağlamında, fütürist düşüncenin geleceğe dair bilinçli planlama ve stratejik öngörü ilkesi, öğrencilerin başarılarını artırmak için uzun vadeli hedefler belirlemeyi ve bu hedeflere ulaşmak için etkili stratejiler tasarlamayı kapsamaktadır. Aristoteles'in ereksel yaklaşımıyla bu süreç, öğrenciyi kendi potansiyelini gerçekleştiren öznel hâline getirirken, Kantçı bakışla öğrenciyi bu süreçte etik sorumluluk bilinciyle donatır. Böylece eğitim, yalnızca mevcut bilgiyi aktarmakla kalmaz; aynı zamanda öğrenciyi geleceğin belirsizliklerine karşı hazırlayan, öngörülü, etik ve amaçlı bir süreç hâline gelir. Burada mantıksal formda abdüktif düşünce de önemli katkı sağlamaktadır. Şöyle ki fütürist yaklaşım, geleceği tasavvur etmeye ve alternatif senaryolar geliştirmeye odaklanırken, abdüktif akıl yürütme mevcut bilgilerden en olası hipotezleri çıkarma yöntemini kullanmaktadır (Durhan, 2020: 668-669). Bu bağlamda, fütürist senaryoların mantıklı temellere dayanarak değerlendirilmesinde abdüktif akıl yürütme kritik bir rol oynamaktadır. Hem abdüktif hem de fütürist, her iki yaklaşım da belirsizlik ve çoklu olasılıkları kabul etmektedir. Fütürist düşünce geleceğin farklı şekillerini hayal etmeyi sağlarken, abdüktif düşünme bu olasılıkları yaratıcı ve mantıksal bir biçimde sınamaya olanak tanımaktadır. Eğitimde de öğrenciler, abdüktif yöntem aracılığıyla alternatif gelecekleri analiz edebilir, olası sonuçları değerlendirebilir ve stratejik öngörüler geliştirebilirler. Bu süreç hem eleştirel hem de yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlamakta ve fütürist pedagojinin temel hedefleriyle doğrudan örtüşmektedir. Dolayısıyla, sınıf düzeyindeki bu öğrenme-öğretme sürecini yönlendiren eğitimsel yöntemler, fütürist düşüncenin toplumsal ölçekteki vizyonuna zemin hazırlamaktadır.

Fütürist düşünce, bugün düşündüğümüz ve yaptığımız her şeyin aslında gelecek için olduğuna inanır. Dolayısıyla atılacak tüm adımların, geleceğin refahı üzerinde etkili olması beklenir. Bu bağlamda, doğru eğitim yoluyla sağlıklı bir entelektüel ve ruhsal güç geliştirmek hem mevcut hem de gelecek kuşaklar için doğru değer ve normlara sahip bireyler yetiştirme amacını taşır. Nihai hedefe ulaşabilmek için fütürizm, insanlar arasında uyum ve iş birliği arayışını önemser; insan yaşamının düzenini ve çevrenin bütününe geleceğin ihtiyaçlarına göre şekillendirmeyi hedefler. Bu nedenle, fütürist bakış açısında eğitim süreçleri ve kurumları eski yapının

dönüştürülmesini ve yeni bir yaşam kültürünün inşasını gerekli kılar. Bu dönüşüm, bireyler arasında iş birliği ile mümkündür. Antropoloji, ekonomi, sosyoloji, siyaset bilimi ve psikoloji gibi sosyal bilimler de fütürizme, tartışma, çatışma ve tutarsızlıkların ana sorun alanlarını belirlemede önemli bir kuramsal temel sunar. Eğitim ise insan kültürünün sorun alanlarını görünür kılmak ve insanlığı küresel kültürel düzende yönlendirecek ortak hedefler üzerinde olabildiğince geniş bir uzlaşa oluşturmak gibi bir işlev üstlenir. Fütürist öğrenme anlayışı, öğrencilerin kültürel değişimlere kişisel olarak eşlik etmeleri, karmaşık bilgileri bulup uygulamaları, yeni bilgileri eski kurallarla karşılaştırarak bunların artık geçerliliğini yitirmişse düzeltmeleri gerektiğini savunur. Bu bağlamda eğitim, özellikle genç kuşakların değişime yanıt verebilmesi, bilinçli tercihler yapabilmesi ve geleceğin birden fazla ihtimal içeren yapılarına uyum sağlayabilmesi için kritik bir rol oynar. Dolayısıyla fütürist felsefenin nihai amacı, eğitim aracılığıyla daha yaşanabilir ve daha nitelikli bir geleceğin inşasıdır (Fajrina, 2018: 1). Bu hedefler doğrultusunda eğitim, yalnızca bir kurum değil, geleceği şekillendiren temel bir dönüşüm alanı olarak görülmelidir.

Fütürist öğrenme, günümüz eğitim anlayışında bir lüks değil, zorunluluk olarak görülmelidir. Bu yaklaşım, öğrenciyi yalnızca bilgi alıcı olarak görmekten öte, onu motive eden, güçlendiren ve aktif bir katılımcı hâline getiren öğrenci merkezli bir pedagojiyi öne çıkarır. Eğitim süreçleri, kapsayıcı ve dinamik bir ortam yaratarak, öğrencilerin kendi potansiyellerini açığa çıkarmalarını ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerini destekler. Bu bağlamda, eğitim kurumlarının fütürist yöntem ve stratejileri benimseyerek geleceğin nesillerini şekillendirmeye öncülük etmesi gereklidir. Böylece eğitim, sadece mevcut bilgi aktarımı ile sınırlı kalmayıp, öğrenciyi geleceğe hazırlayan, yaratıcı, sorumlu ve öngörülü bir süreç hâline gelir (Singh & Gupta, 2025:1445). Bu yönüyle fütürist eğitim anlayışı, fütürist düşüncenin temel ilkeleriyle uyum içinde olup öğrencilerin geleceği kavrayış biçimini de dönüştürür.

Fütürist düşünce, geleceğe dair eleştirel ve yaratıcı fikirler üretmenin temel bir yolu olarak da görülür. Toffler'in de belirttiği üzere, çoğu birey geçmiş ve şimdiye bağlıdır, geleceğe değil. Bu durum, geleceğe dair anlayışımızın çoğunlukla geçmişin ve mevcut koşulların tekrarlarıyla sınırlı kalmasına yol açar. Bu nedenle, geleceğin henüz tasavvur edilmemiş olanaklarını açmak, bireylerin sınırların ötesini görebilmesini sağlamak açısından önemlidir.

Eğitim bağlamında ise Toffler, geleceğin göz ardı edilmesinin öğrencilerin motivasyonunu doğrudan etkilediğini ve bu eksikliğin programları felç ettiğini vurgular; çünkü çocukların ve gençlerin geleceğe dair algısı, yalnızca akademik başarılarını değil, aynı zamanda değişim hızı yüksek bir toplumda yaşama, başa çıkma ve gelişme yeteneklerini de belirler. Bu perspektiften bakıldığında, fütürist düşünce, geleceği planlamak ile tasavvur etmek arasındaki gerilimi ortaya koyar: Gelecek, yalnızca öngörülebilir ve yönetilebilir bir hedef olarak ele alınamaz; aynı zamanda hayal edilen, idealleştirilmiş ve bireylerin yeteneklerini şekillendiren bir vizyon olarak tasavvur edilmelidir. Böylece “geleceğe duyarlı eğitim”, bireylerin adaptasyon kapasitesini artıran ve fütürist düşüncenin pratiğe yansımaları sağlayan temel bir yaklaşım hâline gelir (Toffler, 1974: xxiv).

Fütürist eğitim anlayışı, insanı yalnızca bilgi aktarılan bir varlık olarak değil, geleceğe yönelik ereklerini gerçekleştiren bir özne olarak konumlandırır. Bu bakımdan fütürizm, Aristoteles’in telos (Aristoteles, 2019: 198a20-25) kavramıyla ilişkilendirilebilir: Her insan eylemi, doğrudan ya da dolaylı biçimde geleceğe yönelmiş bir amaç içerir. Eğitim de bu ereksel yapısı gereği, yalnızca mevcut kuşakların değil, gelecek kuşakların da hayatını şekillendiren bir süreçtir. Fütürist pedagojide öğrenci, “henüz olmamış olanın bilgisi” ile karşı karşıya gelir. Bu durum, Aristoteles’in potansiyel (*dynamis*) ile aktüel (*energeia*) arasındaki ayrımına (Aristoteles, 1996: 210) benzer: eğitim, öğrencinin zihninde saklı duran potansiyelleri geleceğe dair tahayyüllerle harekete geçirir. Böylece öğrenme, yalnızca geçmiş bilgilerin tekrarı değil, geleceğin çoklu olasılıklarını sınavan yaratıcı bir etkinlik hâline gelir. Bu bağlamda fütürist düşünce, yeniden inşacı eğitim yaklaşımlarının eleştirel tavrını sürdürmekle birlikte ondan daha ileri bir ufka açılır. Çünkü yeniden inşacılık, mevcut toplumsal yapıyı dönüştürmeyi hedeflerken; fütürizm, farklı gelecek konfigürasyonları arasında akılcı bir seçim ve yönelim geliştirmeyi amaçlar. Eğitim, burada bireyin aklını özgürleştiren, onu değer inşasına yönelten ve ortak bir geleceğin bilinçli kurucusu hâline getiren bir praksis (Aristoteles, 1996: 83) olarak öne çıkar. Sonuç olarak fütürist eğitim felsefesi, Aristotelesçi anlamda ereksel bir etkinliktir: amacı, insanı yalnızca bugünün düzenine hazırlamak değil, geleceğin çoğul ihtimallerine dair düşünsel ve ahlaki bir yetkinlik kazandırmaktır. Bununla birlikte çağdaş fütürist tartışmalar, insanı merkeze alan klasik anlayışın sınırlarını da sorgulamaktadır. Özellikle Donna Haraway ve Rosi Braidotti gibi posthumanist düşünürler, insan ile teknoloji arasındaki ilişkinin yeni

ontolojik biçimler ürettiğini savunmaktadır. Haraway'ın “siborg” kavramsallaştırması, insan ile makine arasındaki sınırların giderek belirsizleştiğini ileri sürerken (Haraway, 1991: 1). Braidotti ise posthuman öznenin insan-merkezci düşüncenin ötesinde, teknoloji, çevre ve diğer yaşam biçimleriyle ilişkisel bir yapı içinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir (Braidotti, 2013: 49-51). Bu yaklaşım, geleceğin yalnızca insan ihtiyaçlarına göre değil; teknoloji, çevre ve diğer yaşam biçimleriyle ilişkili bütüncül bir perspektifle düşünülmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Kantçı açıdan bakıldığında ise, fütürist eğitim anlayışı yalnızca ereksel bir yönelim değil, aynı zamanda bir ahlaki ödev (Kant, 1994: 30-33) niteliği taşır. Çünkü insan aklı, yalnızca kendisi için değil, gelecekteki kuşaklar için de sorumluluk üstlenmek durumundadır. Kant'ın kategorik buyruğu uyarınca birey, eylemlerini yalnızca kendi zamanına uygun biçimde değil, aynı zamanda gelecekte evrensel bir yasa hâline gelebilecek nitelikte tasarlamalıdır. Eğitim bu noktada, insanı geleceğe karşı ödev bilinciyle donatarak, özgürlüğünü sorumlulukla dengeleyen bir varlık hâline getirir. Dolayısıyla fütürist pedagojinin felsefi temeli, Aristotelesçi anlamda amaçlılık ile Kantçı anlamda ödev bilincinin kesişiminde şekillenir. Bu yaklaşım, eğitimi yalnızca teknik bir hazırlık süreci olmaktan çıkararak, insanın varoluşunu hem ereksel hem de etik bir bağlamda geleceğe yönelten bir praksis hâline getirir. Bu felsefi çerçeve, eğitimin yalnızca bireysel bir yetkinlik değil, aynı zamanda toplumsal bir sorumluluk pratiği olduğunu ortaya koyar. Dolayısıyla fütürist eğitim, yalnızca geleceğe dair ahlaki bir bilinç kazandırmakla kalmamakta, aynı zamanda öğrencileri bugünün sorunlarına karşı da sorumlu kılmaktadır. Bu çerçevede, eleştirel fütürist yaklaşım, bu sorumluluk bilincini çoğulcu ve katılımcı süreçlerle pekiştirmeyi öne çıkarmaktadır.

Eleştirel fütürist yaklaşım, geleceğe dair tasavvurların yalnızca bireysel sezgilere değil, katılımcı süreçlere dayandığında daha etkili olduğunu öne sürer. Bu anlayışa göre gelecek, gruplar tarafından ortaklaşa inşa edildiğinde daha kapsayıcı ve işlevsel hale gelir. Eleştirel fütürizm, ilham verici vizyonlarla beslenmekle birlikte, bu vizyonu derin bir pragmatizmle dengelemeye çalışır. Böylelikle, alışkanlıklara ve geleneklere sıkışmış “pasif gelecek” tasavvurlarını sorgulayarak, daha açık, çoğulcu ve özgürleştirici alternatiflere kapı aralar. Bu yaklaşım, eğitimde ahlaki değerlerin dışsal bir otorite tarafından dayatılması yerine, öğrencilerin kendi etik ufuklarını

geliştirmesini teşvik eder ve onları geleceğe dair karar süreçlerine aktif biçimde katılmaya davet eder. Ayrıca eleştirel fütürizm, yalnızca kültürel çeşitliliği ve estetik sezgiyi değil, aynı zamanda fiziksel, duygusal ve toplumsal sınırları da dikkate alarak, endüstriyel modernitenin tekdüze kalıplarını aşacak sürdürülebilir gelecek yolları geliştirmeyi hedefler (Slaughter & Bussey, 2005:163). Bu çerçevede eleştirel fütürist yaklaşım, yalnızca teorik bir perspektif olarak kalmayıp, eğitim süreçlerinde öğrencilerin düşünme biçimlerini ve toplumsal farkındalıklarını şekillendiren somut uygulamalara da dönüşmektedir.

Gelinen noktada fütürist eğitim anlayışı, öğrencilerin yalnızca bilgi edinmesini değil, aynı zamanda toplumsal sorunların farkına varmasını ve bu sorunlara çözüm üretme iradesini geliştirmesini hedeflemektedir. Bu bağlamda öğrencilerin mevcut durumu sorgulamaya cesaretlendirilmesi, din, toplum, ekonomi, siyaset ve eğitim gibi tartışmalı konular üzerine düşünmeye yönlendirilmesi önemlidir. Eleştirel inceleme ve tartışma süreçleri, öğrencilerin mevcut sistemin adaletsizliklerini ve işlevsel bozukluklarını görmelerine imkân tanımaktadır. Böylece eğitim, yalnızca mevcut bilgiyi yeniden üretmekten öte, geleneksel kabullerin yerine yeni ve alternatif düşünce yolları geliştirmeyi teşvik eden bir süreç olarak işlev görmektedir. Nihayetinde fütürist pedagojinin amacı; geçmişin bilgisiyle yetinmeyen, geleceğin imkânlarını akıl, ahlak ve sorumluluk temelinde araştıran özgür bireyler yetiştirmektir.

Sonuç

Fütürist düşünce, insanın geleceğe dair yalnızca öngörü üretmekle yetinmeyip onu dönüştürme sorumluluğunu da üstlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda planlama, mevcut veriler ışığında düzen kurmayı hedeflerken; tasavvur etme, hayal gücü ve yaratıcı vizyonla olasılıkların ufku genişletmektedir. Çalışmamız boyunca gösterildiği gibi, bu iki yön birbirini dışlayan değil, birbirini tamamlayan süreçlerdir: Planlama olmadan tasavvur soyut bir ideal olarak kalırken; tasavvurdan yoksun planlama ise yenilik ve esneklikten uzaklaşmaktadır.

Eğitim bağlamında fütürist yaklaşım, Aristotelesçi ereksellik ile Kantçı ödev bilincini kesiştiren bir perspektifle öğrenciyi hem potansiyelini gerçekleştiren hem de geleceğe karşı ahlaki sorumluluk taşıyan bir özne olarak konumlandırmaktadır. Başka bir ifadeyle fütürist düşüncede amaç, eğitimde öğrenciyi geleceğe hazırlamak, eleştirel düşünme ve toplumsal farkındalık geliştirmektir. Keza bu yaklaşım, abdüktif düşünme ile birleştiğinde geleceğe dair hipotezlerin mantıklı temellerle sınanmasını, böylece eleştirel ve yaratıcı öğrenme süreçlerinin güçlenmesini mümkün kılmaktadır. Fütürist düşünce bir nevi “geleceğin hipotezlerini” üretirken, abdüktif düşünme bu hipotezlerin mantıklı temellere dayandırılmasını sağlamaktadır.

Bununla birlikte, eleştirel fütürizm, klasik fütürizmin teknikçi sınırlarını aşmaya çalışırken, ortak bir etik vizyonun kültürel çeşitlilik içinde nasıl tesis edileceği sorusunu bütünüyle çözememektedir. Yine de katılımcılık, çoğulculuk ve etik sorgulama ilkeleriyle sunduğu vizyon, gelecek tasavvurlarının daha insani, adil ve sürdürülebilir biçimde inşa edilebilmesi için önemli bir felsefi çerçevedir. Nihayetinde fütürist düşünce, planlama ile tasavvur arasındaki yaratıcı gerilimi koruyarak, geleceğe dair umut verici ve sorumlu bir yol haritası geliştirmeye katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede çalışma, fütürist düşüncenin yalnızca geleceğe dair teknik öngörüler üretmediğini; aynı zamanda geleceğin nasıl tasarlanacağı, kim tarafından şekillendirileceği ve hangi etik sınırlar içinde kurulacağına ilişkin felsefi, politik ve kültürel tartışmaları içerdiğini göstermeye çalışmıştır. Bu doğrultuda çalışmamız, Aristotelesçi ereksellik, Kantçı ödev anlayışı ve pragmatist düşünce ekseninde fütürizmi çok katmanlı bir felsefi problem olarak ele almıştır. Ayrıca erken dönem Fütürizm’in sanat, hız ve militarizm vurgusuyla günümüz dijitalleşme süreçleri arasında tarihsel bir süreklilik kurulmuş; dijital çağın yalnızca teknik değil, aynı zamanda ideolojik ve kültürel bir dönüşüm alanı olduğu ileri sürülmüştür. Bunun yanında abdüktif düşünme ile fütürist pedagojinin ilişkilendirilmesiyle, geleceğe yönelik senaryoların yalnızca hayal gücüyle değil, eleştirel ve mantıksal değerlendirme süreçleriyle birlikte ele alınması gerektiği savunulmuştur. Bu yönüyle çalışma, fütürist düşüncenin eğitim, etik ve dijital kültür bağlamlarında yeniden yorumlanmasına yönelik disiplinlerarası bir perspektif önermektedir.

KAYNAKÇA

Adorno, T. W. & Horkheimer, M. (2014). *Aydınlanmanın Diyalektiği: Felsefi Fragmanlar*. (N. Ülner & E. Öztarhan Karadoğan, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Akboğa, İ. (2021). Süper Akıllı Toplum: Fütürizm ve Dijital Kültür. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 3(7), 1835-1864.

Aristoteles. (1996). *Metafizik*. (A. Arslan, Çev.) İstanbul: Sosyal Yayınları.

Aristoteles. (2019). *Fizik*. (S. Babür, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Barlas, A. (1992). Planning: A Continuum of Utopian and Non-Utopian Sensibilities. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 12(1–2), 37–47.

Benjamin, W. (1968). *Illuminations*. (H. Arendt, Ed.; H. Zohn, Çev.) New York: Schocken Books.

Boyar, N. (2016). Sinemada Fütürist Yaklaşım: Minority Report Filminin İncelenmesi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*, 6(2), 159-167. Doi: 10.7456/10602100/010

Braidotti, R. (2013). *The Posthuman*. Cambridge: Polity Press.

Brar, S. K. (2017). Transforming Education System: A Futuristic Perspective. *Globus An International Journal of Management & IT A Refereed Research Journal*, 8(2), 21-23.

Castells, M. (2010). *The Rise of the Network Society*. Oxford: Wiley-Blackwell.

Coates, J. F. & Jarratt, J. (1989). *What Futurists Believe: A World Future Society Book*. Maryland: Lomond Publications.

Cornish, E. S. (1970). The Professional Futurist. In R. Jungk & J. Galtung (Eds.), *Mankind 2000* (pp. 247). Oslo: Universitetsforlaget.

Coşkun, E. E. (2011). *Dünya Sinemasında Akımlar*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Diken, B. ve Laustsen, B. C. (2014). *Filmlerle Sosyoloji*. İstanbul: Metis Yayınları.

Dror, Y. (1973). Translating Alternative Futures into Present Action. In G. Chaplin & G. P. Paige (Eds.), *Hawaii 2000* (pp. 130-131). University of Hawaii Press.

Durhan, G. (2020). Günlük Yaşamda Kullanılan Bir Düşünme Biçimi Olarak Abdüktif Akıl Yürütme. *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, 10(2), 663-675. <http://dx.doi.org/10.18491/beytulhikme.1538>

Efeoğlu, H. E. (2018). *Futurist Thinking in Urbanism: A Retrospective & Prospective View in the Global Context Of Transforming Socio-Economic Structures* (Master dissertation, Middle East Technical University), <https://hdl.handle.net/11511/27454>.

Fajrina, S. (2018). Futurism in Education in Indonesia. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED590659.pdf>

Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972–1977* (C. Gordon, Ed.). New York: Pantheon Books.

Haraway, D. (1991). *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature*. New York: Routledge.

Kant, I. (1994). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*. (İ. Kuçuradi, Çev.) Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.

Kara, Y. (2024). Eğitimde Fütürizm – Geleceğin Öğrenme Deneyimi. *Artı Eğitim Dergisi*, 20(229), 56-57. https://www.egitimtercihi.com/uploads/pdf/ARTI_EGITIM_DERGISI_SUBAT_2024.pdf

Lynton, N. (2009). *Modern Sanatın Öyküsü*. (C. Çapan ve S. Öziş, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.

Marinetti, F. T. (2009). The Founding and Manifesto of Futurism. In L. Rainey, C. Poggi, & L. Wittman (Eds.), *Futurism: An Anthology* (pp. 49–53). Yale University Press.

- Peirce, C. S. (1878). How to Make Our Ideas Clear. *Popular Science Monthly*, 12, 286–302.
- Sangchai, S. (2024). Some Aspects of Futurism. *Journal of Futures Studies*, 28(4), 83-103, doi: 10.6531/JFS.202406_28(4).0006
- Singer, P.W. (2015). *Robotik Savaş 21. Yüzyıldaki Robotik Devrim*. Ankara: Buzdağı Yayınevi.
- Singh, S. N. & Gupta, V. (2025). How Futuristic Education Affects Our Educational Outcomes. *Journal of Research Publication and Reviews*, 6(9), 1442-1446.
- Slaughter, R. A.& Bussey, M. (2005). *Futures Thinking for Social Foresight*. Taipei: Tamkang University Press.
- Toffler A. (1974). *Learning for Tomorrow: The Role of the Future in Education*. New York, NY: Vintage Books.
- Toffler, A. (1972). *The Futurists*. New York: Random House.
- Villaverde, L. E., & Carter, R. A. (2025). Teaching Creativity towards Futurist Thinking: Querying Artificial Intelligence. *IntechOpen*. Doi: 10.5772/intechopen.1008854
- Virilio, P. (2006). *Speed and Politics*. Los Angeles: Semiotext(e).

FİNANS: Bu çalışmanın yürütülmesinde herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI: Yazarlar bu çalışmayı etkileyebilecek finansal çıkarlar veya kişisel ilişkiler olmadığını beyan eder.

YAZAR KATKILARI: Yazarlar makalenin tümünü katkılarıyla oluşturmuştur.

ETİK ONAY BEYANI: Bu çalışmada Yerel Etik Kurul Onayına gerek duyulmamıştır. Yazar,lar bu üründe derginin Yapay Zekâ politikasına uymayı taahhüt etmiştir.

VERİ KULLANILABİLİRLİK BEYANI: Bu çalışmada kullanılan verilere yazardan talep üzerine erişilebilir.

FINANCE: No financial support was received for the conduct of this study.

CONFLICT OF INTEREST STATEMENT: The authors declared that there are no financial interests or personal relationships that may influence this study.

AUTHOR CONTRIBUTIONS: The authors have contributed to the manuscript in its entirety.

ETHICAL APPROVAL STATEMENT: Local Ethics Committee Approval was not required for this study. The author has committed to complying with the journal's Artificial Intelligence policy in this product.

DATA AVAILABILITY STATEMENT: The data used in this study are available upon request from the author.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License)